novými nálezy (p. Quis počítá alespoň jedenapadesáte ztracených epigramů), nezmění se již jimi asi náš soud o jeho básnické hlavě. Máme o jednoho velkého básníka více. Krásná, ostře a směle leptaná hlava, volně a vzdorně do vzduchu hozená — takový stojí dnes před námi Havlíček básník. Pan Quis dobře ho charakterisuje v hlavních liniích na str. LXXX a LXXXI jako básníka horké, vřelé, útočné pravdy. „On jest básník vnitřní pravdy, jest první náš básník *realista*. On vymyká se úplně z rámce doby vlastenecké, ba on kritikami svými potírá směr tento a stojí pracemi svými nikoliv jen na konci doby této, ale přímo již na počátku doby nové, již zahajuje. Ne nadarmo pobyl Havlíček v Rusku, ne nadarmo přilnul tam nejvíce ku Gogolovi. Havlíček první přinesl realismus do české literatury. „Poesie musí být pravda", napsal ve své kritice Kapperových „Českých listů" a jeho básně jsou živým důkazem, že to proň nebylo pouhé heslo, které tu vyřkl. Snad to je také jedna z příčin, že mu tak dlouho nebylo rozuměno a jeho význam jako básníka zůstával nepochopen." Správně klade ho také p. Quis za předchůdce *Nerudova* a vytýká vnitřní psychologické podobnosti. Myslím, že stojí specielně jako prostředkovatel a střední člen mezi *Čelakovským* a *Nerudou* a že je psychologickým typem češství v nejužším smyslu slova, duch prudký, útočný a jarý, nepřítel sentimentality a subtilnosti, slunný a konkretní, realista naivní bezprostřednosti a spontánnosti ducha, který byl zvyklý skákati rovně a přímo na předměty a zmocňovati se jich naráz.

Pan vydavatel vyslovuje na poslední stránce úvodu přání, aby co nejdříve vydány byly souborně všecky Havlíčkovy beletristické práce prózou, kritické články a listy. Myslím, že nelze dost naléhavě na tom stát, aby se přání toto realisovalo, a zvláště nyní, kdy monografií Masarykovou a přítomnou publikací stane se Havlíček brzy asi vychovatelem a učitelem dneška i zítřka.

Poznámky vydavatelovy

Třetí svazek *Kritických projevů* F. X. Šaldy shrnuje jeho kritickou a polemickou žeň z let 1896 a 1897, žeň překvapivou nejen rozsahem a bohatstvím pojednávaných themat, ale zároveň i vyzrálou co do osobitosti, vzácně jednotnou co do zásad, s nimiž přistupuje ke svým kritickým úkolům a statečnou co do důslednosti, s níž je domýšlí.

Převážnou část svých prací z této doby uložil Šalda do Literárních listů, kde kdysi začínal a kam se vrátil po své roztržce s Rozhledy[1]; zejména zde soustavně referuje o dramatickém dění. Vedle toho však píše několik studií, a právě z nejzávažnějších, pro Naši dobu a v Čase vede své polemiky, do nichž byl proti své vůli zapleten po rozpadu Moderny. Právě jména těchto časopisů jsou nejpříznačnějším vnějším projevem toho, jak a kam se s neobyčejnou důsledností přesunulo významové těžisko jeho kritické práce.

Bylo správně rozpoznáno[2], že ústřední bod jeho projevů z let 1894 a 1895 je dialektické řešení vztahu individua a kolektivu. Nyní se tento vztah konkretisuje na otázku poměru individua a národa, přesněji básníka a národa, to jest jinými slovy na problém národního umění. V jakém smyslu jej řeší, to ukazují jednak jeho kladné soudy především o Nerudovi, pak i o Havlíčkovi a Macharovi, jednak jeho odmítání prací Krásnohorské, Šimáčkových a Raisových.

Zvlášť příznačný je tu případ Macharův: vysoké hodnocení nejen jeho historické poesie, ale i politického pamfletu ukazuje, že Šalda nechápe národ jako nadčasové abstraktum, nýbrž že se zamýšlí nad konkretní společenskou situací v něm, že se ptá po funkci umění vzhledem k této společenské situaci, ba že tuto společenskou funkčnost přímo požaduje. Dokazuje to zvlášť názorně jeho vystoupení na volební schůzi ve prospěch dělnického kandidáta. Není pochyb o tom, že se tu projevil důsledek jeho názorového příklonu k Masarykovi.

Ale i tam, kde zmíněný požadavek nebyl vysloven takto vyhroceně, není těžké jej objevit v obecnějším postulátu, který je pro Šaldu neodmyslitelný, kdykoli přistupuje k rozboru a hodnocení a který mu jediný umožňuje, aby se bezpečně orientoval v složité literární situaci: totiž v požadavku životnosti díla. Jím měří Vrchlického a dospívá k prudkému odsudku jeho současné tvorby, protože v ní vidí ztělesněn eklekticismus a názorové pohodlí starší generace. On mu umožní poznat společensky negativní ráz dekadence; on je důvodem jeho nechuti k zplanělému naturalismu a on jej také vede k boji proti romantismu všech odstínů. A tento aspekt také vysvětlí jeho stanovisko v polemikách o pojetí kritiky, v nichž Šalda odhalí požadovanou toleranci jako pláštík, pod nímž se tají nedostatek názorové poctivosti a zásadovosti, nedostatek pathosu, který je právě znakem boje o životní funkci umění i kritiky.

---

1 - O jejich důvodech viz *Vodičkův* doslov ke Kritickým projevům 2, str. 365 a n.
2 - Tamtéž.

Nemá však tento požadavek význam pouhého, byť i spolehlivého kriteria a polemické zbraně; umožňuje Šaldovi mnohem víc: aby totiž spolu s S. K. Neumannem vytyčil i positivní ideál nové renesance v umění. Rozumí tím tvorbu ideovou, kladnou, typickou, takovou, která život povznáší a stupňuje. Tato idea představuje nejvlastnější základnu, z níž vždycky nějak vyrůstají všecky projevy tohoto období, znamená jeho vyvrcholení a největší zisk. Historicky vzato se jí pak Šalda staví co do pokrokovosti na jedno z nejpřednějších míst v tehdejším našem kulturním životě.

Vydání tohoto svazku Kritických projevů se řídí zásadami, podle nichž byly zpracovány oba první svazky. S velkým prospěchem mohl vydavatel využít okolnosti, že podstatná část Šaldových projevů z let 1896—1897 byla později otištěna, třeba se změnami, v *Juveniliích a Mladých zápasech*. Podle tohoto přetisku totiž mohl být v řadě případů interpolován text, zkomolený v časopiseckých otiscích. (Všecky tyto případy i ostatní zásahy jsou označeny hranatými závorkami, případně přesně popsány v komentáři.) Dále pomohlo hodnocení, jež Šalda sám provedl tím, že některé projevy vybral pro oba knižní soubory, k vnitřnímu rozvržení svazku: na rozdíl od uspořádání v Pistoriově bibliografii byly totiž některé stati právě podle svého významu přesunuty do oddílu polemik, glos a menších referátů.

Při práci o komentáři, který následuje, pomohli vydavateli radou, upozorněním nebo zapůjčením vzácného materiálu: přítel K. Janský, p. Jiří Karásek, † nár. umělec Jar. Kvapil, p. Otakar Nebuška a zejména prof. dr Felix Vodička. Všem patří srdečný a upřímný dík.

1896

Str. 13. — *Emil Hennequin.* Otištěno jako úvodní studie (str. VII—XVI) k Šaldovu překladu Hennequinovy knihy *Studie vědecké kritiky. Spisovatelé ve Francii zdomácnělí*, jež vyšla v Praze 1896 jako I. sv. Kritické knihovny, vydávané a pořádané Josefem Pelclem, nakladatelem a redaktorem Rozhledů. Před Šaldovou studií jsou tři (nečíslované) strany soupisu errat a překladatelských nedopatření. Vztahují se právě k první polovině knihy, kde byl Šalda nucen k překladatelským koncesím. (Srov. zde str. 23.) Soupis pořídil na přímou Pelclovu objednávku *J. Karásek*. (Srov. o tom údaj u *K. Sezimy*, Z mého života III, 1946, str. 216, ověřený dotazem vydavatelovým u J. Karáska.) Stalo se tak po Šaldově rozchodu s Pelclem (srov. zde str. 157 a n.) a tím se vysvětluje provokativní umístění soupisu hned za titulním listem. Všech úvodních XVI stran i s titulem, datovaným stejně jako studie r. 1896, bylo vysazeno až po dotištění překladu, který vycházel v sešitech od r. 1895, kdy už je registrován v kritických rubrikách dobových časopisů.

Str. 24. — *Nové knihy kritické.* Literární listy XVII, str. 80—81, č. 5 (16. 1.), 95—97, č. 6 (1. 2.) a 111—113, č. 7 (16. 2.). Referát je neukončený; poslední pokračování je opatřeno pozn.: Příště dále, ale ani tento ani další ročníky Lit. listů už dokončení nepřinesly. — V referátě silně kolísá transkripce křestních jmen francouzských autorů, jež Šalda počešťoval do nezvyklé podoby. Protože tuto praxi velmi brzy opustil, převedl je vydavatel v tomto případě zpět do jejich původního znění; opřel se při tom o příklad Šaldy, který si vedl obdobně při úpravě prací z této doby pro Juvenilie.

Str. 38. — *Julius Zeyer: Tři legendy o krucifixu.* Vyšlo v Literárních listech XVII, str. 83—86, č. 5 (16. 1.); 101—103, č. 6 (1. 2.); 116—117, č. 7 (16. 2.) a 133—135, č. 8 (1. 3.) s bližšími bibliogr. údaji: (Inultus. — El Cristo de la Luz. — Samko Pták.) Kabinetní knih. čís. 80. Nakladatel: F. Šimáček. V Praze 1895, str. 135. — *Mladé zápasy* str. 189—208 přinesly znění „*poněkud zkrácené a retušované*"; změny, které postihují věcnou stránku, jsou zde jenom tyto: Na str. 43 odstaveček, začínající na ř. 17, zní v MZ takto: *Celá tato část, zorný úhel, z něhož je tato situace pojata, je nesmírně blízký mystikům křesťanským i Dostojevskému; po filosofické, theologické stránce mohla by být majetek Dostojevského;* na str. 53 k odstavci, končícímu na ř. 4 slovy „duši přirozeně měkkou a ženskou" připojena pod čarou poznámka: *Mohla by se mi namítnout „Karolinská epopeje" a jiné Zeyerovy parafráze staré poesie epické — ale zde nejsou ty bohatýrské karaktery jeho tvorbou ve vlastním smyslu; jsou aspoň po své struktuře duševní převzaty ze starých epických předloh;* na str. 55, ř. 34 z charakteristiky Zeyerovy vypuštěno: *nedostatečný.* — Šaldou v pozn. na str. 48 citované vydání *textu Němcové* je do té míry nepřesné, že je vydavatel raději nahradil textem ze souboru jejího díla, jejž uspořádal Mil. Novotný, a to ze sv. IX (Slov. pohádky a pověsti I, 1929).

Str. 59. — *Alexander Dumas syn.* Naše doba III, str. 398—408, č. 5 (20. 2.). Knižně v *Juveniliích* str. 200—211 s drobnými retušemi, které nejdou nikde nad vylepšení slovosledu, terminologické zpřesnění a ovšem přiblížení změněné pravopisné normě. Podle otisku v *Juv.* přesunuta zde na správné místo pozn. na str. 67.

Str. 71. — *Jaroslav Kvapil: Bludička.* V Literárních listech XVII, str. 305—309, č. 18 a 19 (16. 8.). Bibliogr. údaj za titulem: Drama o čtyřech dějstvích. Nakladatel: F. Topič. V Praze 1896. Stran 136. — Knižně otištěno v *Mladých zápasech* str. 209—218 „*poněkud zkrácené*". Věcně tu nezměněno nic, retuše jsou nečetné a vesměs jenom stylistického rázu.

Str. 82. — *Jaroslav Hilbert: Vina.* Literární listy XVII, str. 305—309, č. 18 a 19 (16. 8.). Za titulem (v němž autor ještě uveden jako: Jaro H.) bližší údaj: Drama o třech dějstvích (1895). Nakladatel: Bursík a Kohout. V Praze 1896. Stran 98. — V *Mladých zápasech* str. 219—226 „*otištěno s malými retušemi*", které až na malé výjimky postihují jenom stylovou stránku. Věcné změny jsou tyto: Na str. 82, ř. 7 zdola místo: „k Murgerovi nebo Heinovi" stojí: „*půl k Murgerovi, půl k Mussetovi*"; na str. 83, ř. 4—6 škrtnut passus, podtrhující beztendenčnost dramatu a na str. 85, ř. 14 zdola vypuštěna zmínka o analogii Hilbertovy Míny k Sudermannově Magdě. — Na str. 88, ř. 1 zdola pův.: smrt Mínina . . . nutné a přirozené, upravuji na: . . . nutná a přirozená. — Proti Šaldovu pojetí kritického bodu ve výstavbě Hilbertova dramatu se polemicky ozval *jv* (= Jindřich Vodák) v témž ročníku Lit. listů, str. 367—376 a 405—406. Nezdá se mu správným Šaldův názor, že by figura Uhlířova znamenala trhlinu v dramatě, ani prý není v jejím objevení té náhodnosti, jak se domnívá Šalda. Za Hilbertovu chybu naopak Vodák pokládá to, že Mínino vyznání úmyslně a uměle odkládá a že tento odklad nadto ještě špatně motivuje; tím prý Mínu psychologicky rozbil. Když se konečně vyzná, jsou její řeči jenom deklamační tirády a její sebevražda působí jako „dělaný coup de théâtre".

Str. 90. — *Jaroslav Vrchlický: Písně poutníka.* Otištěno v Literárních listech XVII, str. 348—354, č. 21 (16. 9.) s bližšími údaji o recensované knize: Básně (1895).

Souborného vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického sv. I. Tiskem a nákladem J. Otto. V Praze 1896. Str. 167. — Str. 94, ř. 3 zdola: *Masarykovy studie:* vedle speciálních studií, věnovaných jednotlivým dílům Vrchlického (nejznámější z nich je rozbor Exulanta), naráží tu Šalda hlavně na Masarykovu stať *Několik myšlenek o literárním eklekticismu*, Naše doba II, 1895, str. 316 a n. — Str. 105, ř. 11 zdola: *najednou:* upravuji analogicky podle ř. 7 zdola z pův.: *ne jednou.* — Studie o Písních poutníka je první ze Šaldových kritik, podepsaných pseudonymem *B. Ptáčník.* Ačkoli Lit. listy, hlavně v recensích *L. Čecha*, nebyly k Vrchlickému nijak shovívavé, přece jenom Šaldův ostrý postoj vzbudil pozornost a reakci. S jeho kritikou se zastřeně a v širší souvislosti vyrovnal *J. Hilbert* feuilletonem v 1. čísle I. roč. Volných směrů (1897) — o něm zde srov. dále str. 532 a n. — a hned potom tamtéž str. 62 *V. Dyk* sonetem, věnovaným *Panu Jaroslavu Vrchlickému. Při čtení kritiky p. B. Ptáčníka „Písní poutníka“.* Jeho pointa je tato:

A cizinec-li kolem dvorů kráčí:
jednomu teskno, zoufale, až k pláči,
druhý se chechtá, drze, divoce!

Nicméně se Dyk zcela neztotožňoval s ukvapeným a temperamentním výpadem Hilbertovým, jak svědčí připomínka redakce, která na Dykovo přání konstatuje, že zaslal báseň dřív, než vyšlo číslo VS s Hilbertovým feuilletonem.

Str. 107. — *Moderní poesie historická.* Studie vyšla ve dvou zpracováních: námi tak označená *Verse I* v Čase X, 1896, str. 756—760, č. 48 (28. 11.) s podtitulem, jejž jsme zachovali, a *Verse II* v Literárních listech XVIII, str. 68—77, č. 4 (18.12.) s bližšími údaji o recensované knize: Básně. Nakladatel: F. Šimáček. [Kabinetní knihovna, sv. LXXXIX.] Stran 114. — Versi z Času Šalda pojal do *Juvenilií*, str. 212—221. Je to přesný přetisk, jenom s nepatrným počtem retuší gramatického a pravopisného rázu. — Šaldou posuzovaná sbírka už nikdy poté nevyšla znovu v této podobě. Podstatnou část jejích čísel — z největší části právě ta, na nichž Šalda založil svůj rozbor — přejal Machar do Golgaty, která shrnula jeho lyriku let 1895—1901. — Str. 115, ř. 10 zdola: *Macharova pitva dekadence:* srov. referát o Magdaleně v Čase VIII, 1894, str. 690 a n. a 706 a n.; str. 115, ř. 6 zdola: *podstatné znaky verše Macharova:* srov. kritiku Macharových knih Magdalena a Zde by měly kvést růže v Lit. listech XVI, 1895, str. 103 a n., 118 a n. a hlavně její zakončení str. 135 a n.; jejím autorem byl *A*[rnošt Procházk]*a*, který svým kladným hodnocením Machara zaujal stanovisko podstatně jiné, než jaké bylo dotud v Lit. listech pravidlem.

Str. 132. — *Jaroslav Vrchlický: Poslední sonety samotáře.* Literární listy XVIII, str. 7—10, č. 1 (1. 11.) a 32—34, č. 2 (20. 11.) s bližším údajem: (1890-95). Nakladatel J. Otto. Praha 1896. Stran 177. Sign.: *B. Ptáčník.* — V *Mladých zápasech* str. 246—258 otištěn *„text retušovaný a rozšířený“.* Stylistické retuše zasahují tentokrát místy dost hluboko; dodatky záleží nejčastěji v tom, že Šalda dokládá své soudy přesnějšími odkazy a citáty. Věcné změny jsou tyto: Na str. 133, ř. 7 uvádějí MZ místo sonetu Rückertova sonet *Platenův*; tamtéž ř. 12 z charakteristiky sonetu Vrchlického vypuštěno: *bezcharakterní*; na str. 134, ř. 14 konec odstavce, v němž škrtnuto *tuším*, doplňují MZ takto: — *americký poeta nazval tak několik svých básní napsaných po sedmdesátce, zvlášť hořce pesimistických*; na str. 135, ř. 6 zdola passus o Vrchlického koketerii s antikou doplňují MZ: *Jako pravý diletant. Jako pravý syn Renanův*; na str. 136, ř. 1 ke Goethovi přidružen *Chateaubriand a Chénier*; tamtéž ř. 13 zdola zmínka o Verlainově sonetu rozšířena o citaci prvního verše: *Je suis l'empire à la fin de la décadence . . .*; na str. 136, ř. 1 zdola — str. 137, ř. 1: passus: „Tannhäuser . . . thema“ doplněn: *které inspirovalo Heina k jeho nesmrtelné básni zhnusení*; na str. 137, ř. 7 zmínka o Flaubertovi zpřesněna: *jak ji ztělesnil v takové „Salammbô“ nebo v „Pokušení svatého Antonína“*; tamtéž ř. 15 MZ vypouštějí *velkohubou dikci*; na str. 141, ř. 3 zdola *bravuru* dosazuji podle MZ místo pův. *satiru.* — Str. 142, ř. 2—3: *Vrchlický a Sládek:* o Vrchlického parodiích jako součásti boje o novou poesii viz výklad *Vodičkův* v Kritických projevech 1, str. 484 a n. Sládek zasáhl do boje tím, že v Lumíru XXI, 1893, str. 203 a n. otiskl předlohy Vrchlického parodií, básně Karáskovy, a doprovodil je komentářem, kde prohlašuje, že „otravuje se tím celý náš mladý svět, z literatury přichází jed do života a nedivme se pak, že objevuje se tolik rozkladu, jakého druhdy nebývalo“. Závěrem slibuje, že bude proti symbolistům bojovat ve jménu mladé zdravé pracující generace, ohrožené plevelem. — Str. 143, ř. 1: *Váňův epigram* je z pamfletistické sbírky Mé krákory 1893, str. 22. (Def. vydání Kokrhy a krákory. Napsal Abrahám Kobliha, řád. člen Akademie běd, čumění a ovesnosti, 1909.) O Váňovi srov. Kritické projevy 1, str. 267—270.

Str. 144. — *M. A. Šimáček: Chamradina.* Literární listy XVIII, str. 10—15, č. 1 (1. 11.). Titul knihy, ještě s pseudonymem autorovým, uveden takto: Martin Havel: Ze zápisků phil. stud. Filipa Kořínka. Pohledy do rodin. III. Chamradina. Kabinetní knihovny sv. LXXXII. V Praze 1895. Nakladatel: F. Šimáček. Str. 231. — V *Mladých zápasech* otištěn str. 227—238 *„text zkrácený a retušovaný“.* Věcně nezměněno nic, jenom na str. 152, ř. 5 konec odstavce doplněn: *který hovoří i dnes řečí velmi výmluvnou tomu, kdo se umí nad ním zamyslit.*

Str. 156. — *Zasláno Času.* Tímto Záslanem začíná souvislá řada Šaldových zásahů do polemické kampaně, k níž vnějším podnětem byla *Třebického Kronika* (nadále citovaná jako Pollice verso) v Rozhledech V, 1896, str. 409—410. Autor tu vyšel z konstatování, že se náš celý veřejný život podobá gladiátorským zápasům a že se vyvinulo revolverství, které nejde za oprávněnou volnou kritikou, ale za úmyslným utrháním a rozeštváváním. Jeví se to jak v politice, tak i v literární kritice. K nápravě je třeba víc lásky k věci a z ní se pak vyvine osobní shovívavost. Může se to sice zdát fádní postní exhortou, ale Třebický přesto volá: Caritas. A uzavírá: „Nepovažujeme za bůhví jak záslužný čin, když ve svých časopisech roztáhneme na půl ročníku literárních polemik . . . Za ty své minulé, všechny hříchy se bijeme kajicně v prsa a děláme rádi počátek volajíce: nostra culpa!“

Vlastním skrytým popudem byl však neujasněný poměr, či lépe názorové rozpory mezi realistickým a pokrokovým hnutím, jehož tribunou byly právě Rozhledy. Jeví se zvlášť dobře na stanovisku, jež zaujal jejich redaktor Pelcl jako mluvčí pokrokové strany k Masarykově Naší nynější krisi a k Šaldovu referátu o ní.[1] Došlo sice k pokusu o spolupráci jednotlivců z obou táborů na širší, literárně kritické základně, která umožnila přizvat i stoupence nového literárního hnutí.[2] Touto základnou byl manifest České moderny,[3] ale zmíněné rozpory byly zřejmě příliš

1 - Srov. Kritické projevy 2, str. 267—301 a pozn. na str. 368, dále zde str. 160.
2 - Srov. Kritické projevy 2, str. 380.
3 - Srov. Kritické projevy 2, dodatek str. 361—363.

silné, než aby sblížení bylo na trvalo možné. A jen jimi lze vysvětlit, že svou Kronikou Třebický doslova vpadl do zad druhům, s nimiž manifest podepsal.

Kampaň, která se takto začala o pojetí a pathos kritiky, rozrostla se do nebývalé šíře, několikrát přesunula své těžisko, zabředla i do otázek osobní charakternosti, zejména Pelclovy, a přenesla se svými důsledky ještě do r. 1897. Prudkost Šaldových zásahů se vysvětluje zejména tím, že Třebického carita objektivně znamenala ústup s jasné a pokrokové posice, která byla hlavně Šaldovým úsilím vybojována proti pohodlným a vžitým názorům starší generace a která se začínala vybojovávat proti společensky i umělecky negativnímu charakteru dekadence.[1]

Rozkol v řadách modernistů přišel velmi vhod starší generaci; Světozor a Lumír přetiskly Kroniku se zadostiučiněním tak neskrývaným, že si toho povšiml Čas X, 1896, str. 235 a n. i Naše doba III, 1896, str. 653 a n., které shodně konstatují, že Kronika je krok zpět proti zásadám Moderny a že je pokusem o kompromis. Teprve za této situace[2] se Šalda a druhové rozhodli uveřejnit své *Zasláno* v Čase X, str. 254. O něco později se připojili *dr. Koerner* (tamtéž str. 285) a *V. Choc* (v České stráži z 1. 5.), oba podepsaní na manifestu Moderny.

Na zasláno Času odpověděli v Rozhledech V, 1896, str. 481 *Pelcl, Třebický, F. V. Krejčí* a *F. Soukup*. Stojí sice na stanovisku Kroniky, ale nespatřují v ní nejmenší příčinu k podezření, že by Rozhledy chtěly ustoupit s posice, kterou v minulosti zaujímaly. Smysl toho, co bylo řečeno o gladiátorství, je jasný: míří se tím jen proti tomu způsobu boje, který směřuje k osobnímu zranění odpůrce. Kronika byla namířena proti společnosti, v níž tak daleko dostoupila vzájemná nedůvěřivost, podezřívavost a nevraživost. Důkazem toho je, že se za Kronikou větří nečestná diplomacie a politika. Prohlášení proto chce obhájit Rozhledy před tímto ošklivým a bezdůvodným podezřením.

Současně glosovaly Zasláno Radikální listy,[3] které sympatisují s Rozhledy a vytýkají mladým nevděčnost.[4]

Na prohlášení Pelcla a druhů reagoval v Rozhledech V, 550 *V. Mrštík* Zaslánem z Divák 28. IV. 1896. Odmítá domněnku, že by protest v Čase podezíral Rozhledy z nečestné diplomacie. Nic takového v prohlášení Času neshledává a není odpovědný za žádný podobný výklad. Dále se ohražuje, aby jeho jméno bylo uváděno v souvislost s projevy kohokoli z těch, kdož podepsali manifest Moderny. Stojí sám a nechce být považován za člena žádné strany nebo kliky, i kdyby se kryla jménem Moderny. Na zásadách jejího manifestu však trvá.

Kromě Mrštíka se na Pelclovo vysvětlení ozval ještě *J. S. Machar* (pseud. Sursum) v Naší době III, str. 755—756. Konstatuje tu, že Třebického caritas byla formulována tak nejasně, že si z ní každý mohl vybrat, co chtěl. Pelcl ji nyní vykládá jako snahu po absolutní humanitě, kdežto v ústním vysvětlení dokazoval, že Kronika byla namířena výlučně proti politickým listům. Toto odhalení Pelclovy obojakosti způsobilo, že se spor svezl na čas do osobních kolejí.

Mezi tím zasáhl do polemiky ještě svým příspěvkem *Fr. Roháček* v Nivě VI, 1896, str. 216—220. Otiskl nejprve Kroniku a v poznámce k ní vyslovil podezření, že Rozhledy otiskly Manifest, jen aby si učinily reklamu.[5] Kronika je mu projevem

1 - Srov. *Vodičkův* doslov ke Kritickým projevům 2, str. 365.

2 Srov. zde str. 156 a 164.

3 - Rovněž orgán pokrokové strany, kam Třebický psával feuilletony.

4 - Srov. zde str. 161—162.

5 - S tímto názorem nebyl osamocen: nedlouho předtím obvinila Česká stráž (jejími řediteli byli Koerner a Choc!) Pelcla ze zištné reklamy a snahy domoci se přízně mladočechů.

toho, že se změnil směr listu. Důkaz vidí také v Zaslánu Šaldy a druhů, které cituje. K němu však připojuje vysvětlující dopis *F. V. Krejčího*.

Krejčí v něm uvádí, že byl vyzván, aby podepsal Zasláno v Čase. Nebyl tedy projev tak spontánní, jak se předstírá. Nepřipojil se k němu proto, že byl vzniku Kroniky blíže. Reakce na ni vznikla z nedorozumění a z nedostatku dobré vůle přesvědčit se, oč v ní jde. Sám na Kroniku vliv neměl. Ví však tolik, že jí Rozhledy nechtěly provozovat diplomacii a zejména se přiblížit k starým. Řeč o gladiátorství na něho působila dojmem rozumných slov, která měla být řečena už dávno, a dojmem upřímnosti až hloupé. Čekal, že Pollice verso vzbudí zlou krev, ale ne v takové míře. Dále polemisuje proti požadavku nenávisti jako předpokladu opravdové lásky. Nedorozumění je jinde: čtyři podepsaní vztáhli na sebe nešťastně stylisovanou „nostra culpa", která se týkala jenom samého Třebického a některých Šaldových polemik v Rozhledech. Konkretně: jeho boje se Šimáčkem. V tomto ošklivě, gladiátorsky vedeném boji měl Šalda se svou zásadou uměleckého individualismu, dovedenou do krajností, sice „principiální, ale jen akademickou pravdu", kdežto Šimáček právo dát svému listu jednotný charakter. To právo sám Šalda uznal tím, že opustil Rozhledy a vstoupil do Naší doby, jejíž redaktor Masaryk také škrtá v příspěvcích. Tím Šalda zapřel svou zásadu, hájenou v boji proti Šimáčkovi. Snad si vymínil, že v jeho pracích nebude škrtáno; aby se škrtání vyhnul, bude proto muset činit kompromisy mezi individualitou svou a Masarykovou. Své dřívější stanovisko zapřel Šalda i v tom, že je nyní divadelním referentem Naší doby, která v aféře s herečkou Pospíšilovou stála na stanovisku příkře odlišném od stanoviska jeho. Proto také nemá právo zazlívat dnešním Rozhledům, že nechtějí být odpovědné za Šaldu z dob šimáčkovské kampaně. Uzavírá pak, že je směšné obviňovat z diplomacie jejich obětavého a nezávislého vydavatele. K tomu pak ještě Roháček poznamenává, že pravá příčina sporu je Šaldův rozchod s Pelclem a jeho sblížení s Masarykem. Rozhledy proto nemají své osobní konflikty promítat na celou Modernu.

Na tento Krejčího list reagoval Šalda zde na

str. 157 otištěnou *Odpovědí p. F. V. Krejčímu.* (Česká stráž, VII, 1896, č. 20, 16. 5., str. 6—7.)

Za takové situace zasáhl do sporu Čas X, str. 316—317. Přehlédl nejprve dosavadní etapy boje a pak se soustředil na důkaz krátkozraké diplomacie Pelcla a jeho přívrženců. Volí k tomu methodu, s níž přišel první Machar: konfrontuje totiž různá vysvětlení smyslu Kroniky, a to písemná i ústní. Hlavní rozpor je tu mezi prohlášením Pelclovým, které učinil za rozmluvy s Masarykem, podle něhož Kronika mířila výhradně proti politickým listům (Vyšehradu, České stráži a Radikálním listům) a mezi tvrzením Třebického, že Kroniku zaměřil proti Času (resp. Herbenovi), České stráži a Šaldovi.

Na obranu proti útoku se ozval *Pelcl* v Radikálních listech z 23. 5. 1896 (č. 21, str. 186). Vyvrací zprávu Času o své rozmluvě s Masarykem v tom smyslu, že řeč se týkala Času, nikoli Rad. listů. Současně s ním reagoval tamtéž *Krejčí* na Šaldův list v České stráži. Nenapadal prý Šaldu ani jako člověka ani jako literáta. Konstatoval pouze věcně u Šaldy obrat. Šalda nemá právo líčit ho jako diplomata. Krejčí stál pevně proti tomu, co zasluhuje odporu mládeže. Šalda ho viní z diletantismu a sentimentálnosti jen proto, že Krejčí nemá jeho nesnášenlivý temperament, že není jako Šalda „terorisující dogmatik a neomylník". Je-li snaha po smíru diplomacie, Krejčí se k ní hlásí. Neimponuje mu posměch ze zápalu mladosti, protože Šalda je prototyp nejmrazivějšího kriticismu. Pokud pak jde o Národní listy, psal

do nich jako člen zastavených Českých novin, donucen k tomu vnějšími poměry. Psal do rubriky, která byla vedena tak málo zásadně, že tak mohl činit bez kompromisů. Jakmile se začal připravovat manifest Moderny, okamžitě přestal přispívat. Ke Krejčímu se pak připojil dalším Zaslánem i *Třebický*, který po prvé jasně prohlásil, že gladiátorstvím mínil Čas a Českou stráž, závěrem Kroniky pak Šaldu.

Protože Pelcl v současných Zaslánech v Politik a Nár. listech opětovně popíral jádro rozmluvy s Masarykem a obvinil ho tak nepřímo ze lži, reagoval znovu Čas X, str. 331 a n. *Herben* tu znovu reprodukuje Masarykovo sdělení, podle něhož s Pelclem nemluvil v souvislosti s Kronikou o Čase, nýbrž v Rad. listech, jimž Pelcl vytýkal všecko, co uváděla Kronika. Na dotvrzenou pak Čas tamtéž, str. 334 uvádí *Masarykovo* zasláno shodného obsahu.

Obvinění takto dopadlo zpět a *Pelcl* se z něho snaží očistit znovu v Rad. listech VI, z 30. 5., str. 194 a n. Dotýká se nejprve zásadně svého vztahu k Masarykovi a pak přechází k inkriminované rozmluvě s ním. Při návštěvě Masarykově se dohodli o smyslu Kroniky. Přesto Masaryk otiskl Macharův příspěvek,[1] ač odporoval tomu, co sám věděl o Kronice. Když Pelcl reagoval, objevily se v Čase překroucené úryvky oné rozmluvy. Dopsal proto Masarykovi, aby věc uvedl na pravou míru. Místo toho Čas vystoupil s novým lhaním. Proto znovu reprodukuje obsah onoho rozhovoru, a to shodně se svým dřívějším tvrzením. Závěrem se pak zmiňuje o dopisech, které napsal Macharovi, Mrštíkovi a Sovovi; byly to prý „nutné akty sebeobrany proti člověku, jenž s touže snadností, se kterou mne nařkl, pošpinil i ony tři blátem pohany a urážlivých podezření".

Napadený Čas odpovídá (r. X, str. 360—363) článkem *Nové boje*. Úvodem tu Herben vysvětluje, jak se Čas vůbec dostal do boje a proč v něm pomáhá Šaldovi a jeho třem druhům. Pak v oddíle I. probírá znovu obšírně na základě údajů Masarykových celý jeho spor s Pelclem. Jako oddíl II. následuje příspěvek Šaldův otištěný zde na

str. 164 a n. Jako titul jsme tu ponechali původní záhlaví Herbenovo. Ve své polemice pak Herben pokračoval tamtéž, str. 375—379, oddíly III—V. Poslední z nich je opět příspěvek Šaldův,[2] významný tím, že se Šalda snaží vrátit zabředlou polemiku opět na pole zásadní. Zní, jak následuje:

„Pan Soukup v Rozhledech a Rad. listy píší, že nevidí v celém sporu nynějším ani jiskry myšlenky. Chceme jim tedy pomoci a rozsvítit jim jiskru nejprve v mozku, poněvadž bez té je opravdu těžko rozpoznat — jiskry idejí a myšlenek.

Podstatný bod, postavený na přední místo v manifestu České Moderny, byl nový opravdu moderní názor na kritiku. Byl to, krátce řečeno, názor o *samostatnosti, svéúčelnosti kritiky.* „Chceme v kritice to, zač jsme bojovali a co jsme si vybojovali: míti své přesvědčení, volnost slova, bezohlednost. *Kritická činnost jest prací tvůrčí,* umělecko-vědeckou, *samostatným literárním genrem, rovnocenným všem ostatním.* Chceme individualitu. Chceme ji v kritice, v umění." To je doslova celý passus, týkající se kritiky.

Názor tento čelí vědomě a principiálně názoru staršímu, názoru, jejž můžeme nazvati *dogmatickým.* Podle tohoto starého názoru kritika je totiž úkonem ryze soudcovským, kterým se má vynésti nad dílem uměleckým právoplatný soud na základě jistého objektivného a pevného zákoníka vkusu. Zákoník ten, jak si jej

1 - Srov. zde str. 528.

2 - Sign. *Š.*; *Pistorius* jej ve své bibliografii neuvádí.

kritik sestavil buď sám nebo jak jej jemu naučili ve školách, má určité paragrafy, určitá ustanovení a kritik má zkoumati, zda v určitém případě spisovatel jim vyhovuje nebo jim se protiví; vyhovuje-li, je dobře, protiví-li se, je zle. Činnost kritika po takovém názoru, jak viděti, není nijak tvůrčí — naopak je to pouze logická dedukce, pasivní a konservativní. Proto důsledně žádá tento starší názor po kritikovi t. zv. *objektivnost, nestrannost, spravedlnost* — právě jako se žádá po soudci. A právě jako po soudci, žádá se tu po kritikovi *ve sporných případech* (jen v těch) *shovívavost, caritas.*

Ale starý tento názor je dnes právem již pohřben. Dnes vidíme zcela jasně, kolik *sebeklamu a ilusí* je v těch pěkně a pyšně znějících slovech jako „soud", „objektivnost", „spravedlnost", „nestrannost". Vidíme, že žádný z kritiků, kteří v tato hesla věřili, objektivný, spravedlivý a nestranný nebyl, a domníval-li se toho, že to byl — sebeklam a iluse. Víme dnes zcela jasně, že umění stále se rozvíjí, že absolutní, jednotný, do podrobností vypracovaný zákoník vkusu a uměleckosti, který by taxativně určil, kdy je které dílo „dobré" a kdy „špatné", je nemožný. Víme, že takový zákoník — i kdyby kritik skutečně si jej pořídil — byl by abstrakcí, které si dobyl z *určitých hotových děl*, jež *uznává* za nejlepší a nejdokonalejší; rozhodovala by i tu *subjektivnost, osobitost* kritiků a hlavně: zákoník takový měl by smysl snad pro *minulost* — poněvadž je čerpán z minulých, hotových, dokonaných děl — ale nepočítal by *s rozvojem umění*, s novými, budoucími jeho útvary. Vyhovoval by minulosti, křivdil by budoucnosti.

Dnes víme již zcela určitě, že všichni kritikové byli *jednostranní, útoční a bojovní.* Víme, že nebyli „spravedliví" ke všem jevům života literárního, víme naopak, že sledovali všichni v kritice své *určité cíle osobní, určité osobní ideály umělecké.* Víme, že autority, jichž se dovolávali a v něž věřili, maskovaly jen jejich subjektivnost; víme, jak umělkovaně a falešně vykládá na př. Lessing Aristotela, aby jím podepřel — svůj osobní ideál umělecký, svou osobní sympatii uměleckou. Dnes je nám jasno, že kritika byla vždy dynamickým prvkem v rozvoji literatur, že kritik *bojoval* vždy za určitý směr, ráz, názor umělecký, a porážel jiný. Dnes nevěříme, že kritik byl a může býti nestranný, objektivný soudce — dnes víme, že byl a je v podstatě totéž co básník: voják určitých idejí a myšlenek.

Tento názor nesnižuje nijak kritika, naopak, dává mu plný význam v národním organismu, uznává kritiku jako důležitého činitele v rozvoji a vzrůstu nových útvarů společenských.

Kritik, který by byl skutečně „objektivní", který by pouze zrcadlil a pasivně odrážel všecky jevy literární, nemá významu a ceny pro pohyb a rozvoj literatury. Pro takovouto *objektivnost* je pravé jméno *lhostejnost*, jak dobře řekl protest Moderny. Kritik, který by pochopoval a schvaloval ve falešné toleranci *všecko*, není *charakter*, nemá *mravní ceny* — je to louže stojaté vody, která všecko se stejnou ochotou na chvíli odráží — nyní to, za chvíli ono. Takový caritní kritik byl by spokojen s celým světem a celý svět byl by spokojen s ním — ale neprospěl by nikomu a žil by svůj literární život nadarmo.

Kritik má a musí býti ostruhou rozvoji, musí svou určitostí a rozhodnou plností pobádati život v určitém pevném směru. Nežádáme po něm ani „spravedlnosti" ani „nestrannosti" — víme, že to jsou fikce — žádáme však *určitosti a pevnosti.* Víme, že nepodává a nemůže více podati než *své* názory a *své* dojmy, ale žádáme, aby byly skutečně *jeho*, aby byly *poctivé*, aby mezi nimi byla *logická důslednost* a *soustavnost.* Žádáme, aby člověk, jenž píše kritiky, byl slovem vypracovaný typ, aby určité jevy *vždy stejně a určitě* se mu jevily, aby v jeho dojmech byl *systém a zákon*, aby všecky jevy lámaly se duší jeho logikou *jednoho a téhož úhlu.* To není

malá věc, to nejsou malé požadavky: žádají, aby kritik vypracoval si, aby měl *svou individualitu*, aby ona sama vtiskovala důslednou marku každému jeho dojmu a názoru, aby názor jeho byl tak *typický* a *charakterní*, aby platil sám sebou *svou literární a psychologickou hodnotou* — i bez fikce t. zv. objektivnosti a nestrannosti. To má na zřeteli manifest Moderny, když mluví o kritice jako o práci tvůrčí, jako samostatném uměleckém genru.

To jsou požadavky, jež na kritika klade moderní doba. Ty jsou trochu jiné než bezmyšlenkovitý a vodnatý tlach p. Třebického. Volání po „caritas" je frází, která je vypůjčena ze starého názoru na kritiku. Neznamená nic než to samozřejmé, že kritik má býti *vždy slušný a vždy věcný* — požadavky samozřejmé, které platí nejen pro kritika, ale právě a stejně tak pro každého člověka a které platí pro kritika ne víc a ne míň než pro každého člověka, které nejsou nijak speciálním postulátem kritiky, nýbrž prostým a holým požadavkem lidství.

Jak viděti, neotvírá nijak moderní názor na kritiku, který je základem manifestu České Moderny i protestu čtyř jejích členů, vrata *drzé dobrodružnosti a nezodpovědné dojmovosti*[1] — naopak, správně rozuměn a pojímán, staví jim hráz. Není to názor nijak laxní a rozmarný, nýbrž *přísný*, který nečiní z kritika ani gladiátora ani dobrodruha, nýbrž *vojáka* — vojáka myšlenek, který stojí pod určitou a tuhou disciplinou, který pevným a určitým plánem dobývá jim půdy.

To je tak seriosní názor na kritiku, úkoly, jež se jí tu ukládají, jsou tak vážné a těžké, že má plné právo žádat, aby o ní nerozhodovali ochotníci jako p. T., kteří v literatuře jen sportují, aby nešířili o ní falešné názory a nemátli jimi nevědomé obecenstvo, jež nedovede ocenit obtíží a práce kritikovy a jež právě z té falešné diletantní sentimentálnosti, s níž koketuje známá Kronika Rozhledů, je proti ní zaujato."

Polemiku na tomto zásadním poli Rozhledy nepřijaly; *Pelcl* se ve svém posledním příspěvku ke sporu K posledním bojům literárním (tamtéž V, str. 678 a n.) omezil zas jenom na osobní pomluvy. Probral znovu svůj spor s Masarykem a pak se soustředil na Šaldu. Nejdřív ohřívá události okolo zrodu Moderny. Šalda prý s manifestem souhlasil a částečně jej i stylisoval. Pak ale chtěl podpis odvolat, nato společně s Krejčím odvolal resignaci. Později prý svou účast při stylisaci popřel a prohlašoval, že byl podpis na něm „jakoby vynucen". Po Kronice sháněl podpisy na odpověď. Proto bylo jeho počínání v sebeobraně nutno odmítnout. Tvrzení Šaldovo, že by mu byl Pelcl ještě i v říjnu zůstal přítelem, je nepravdivé. Po charakteristice Šaldova obojetného vztahu k přátelům, jenž prý zavinil rozchod Mrštíkův s ním, přechází Pelcl k Sovovu dopisu. Dostal prý jej až po rozmluvě s Masarykem. Teprv potom napsal svůj list Šaldovi, a to list nikoli uctivý. Sdělil mu v něm pravý smysl Kroniky; ono místo z ní, jež Šalda vztahuje na sebe, Pelcl vztahoval na Čas.

Velmi pravděpodobně by se byl tímto příspěvkem spor skončil. V listopadovém čísle I. roč. Volných směrů str. 42 však otiskl *J. Hilbert* feuilleton Vrchlický — Foot-ball. Je to zastřená, nicméně jednoznačná reakce na Šaldovu kritiku Písní poutníka[2] a spolu ohlas Třebického Kroniky. V rozporu s požadovanou šetrností vůči Vrchlickému je tu hlavně tón, pro který je charakteristický třeba tento passus: „Lůzo, když nemáš úcty pro práci básníka, pak aspoň mlč a táhni z našeho luhu!"

1 - S touto dojmovostí shledali jsme se nedávno právě u kritika starého směru, p. Voborníka, jenž za měsíc dal p. Neumannově sbírce všecky známky — od dvojky po eminenc. [Poznámka *Šaldova*.]

2 - Srovn. zde str. 90—106 a 526.

Závěr opět míří na Šaldu: „Mluvte za svou úzkou stranu, chcete-li, ale nelžete veřejnosti, že mluvíte za všecko mládí, když je tu ještě mnohé, jež láskou lne k svému velkému předchůdci, hluboce se kloní jeho zásluze a s podivem zírá k němu."

Hilbertův útok glosoval v Rozhledech VI, str. 172—173 *F. V. Krejčí*. Vytkl mu sice nevhodný tón, ale akceptoval zásadní snahu přispět k tomu, aby ve smyslu Kroniky zavládly v kritice slušnější způsoby. Za sebe a napadené mladé pak celkem věcně vyslovil své stanovisko k Vrchlickému člověku i jeho dílu a zakončil — zřejmě ne dost logicky — takto: „Nemohu si uspořiti ještě poznámku. V bojích o Kroniku vytáhl p. F. X. Šalda proti nám s theorií o caritním diletantství... jakožto opaku individuálnosti, rázovitosti, „poledního slunce". A hle! Tentýž p. Hilbert, jemuž ještě nedávno posadil na hlavu (v Liter. listech)[1] korunu vzácné individuální rázovitosti..., volá dnes caritas! a žádá úctu ke všem uměleckým chrámům jen proto, že to jsou chrámy. Celý dialektický aparát p. Šaldův je pak na hromadě. Hle, jak kulhají všecky formulky a přes noc slepené theorie!"

Šaldovu odpověď otištěnou zde na

str. 167 přineslo *Zasláno Času* (X, str. 750, č. 47, 21. 11.).

Oplátkou připomíná v Rozhledech VI, str. 219 a n. *Krejčí* Šaldovi, že v bojích o Kroniku stavěl proti caritnímu diletantismu individuálnost, nikoli individualismus. Dokazuje na sylogismu logickou důslednost svého myšlení a naopak u Šaldy zjišťuje záměnu pojmů. Závěrem konstatuje, že individualismus není nutný protiklad carity a podává svou definici individualismu.

Odpověď Šaldovu otiskujeme zde na

str. 168 a n. Bylo to *Zasláno Času* (X, str. 812—813, č. 51, 19. 12.). Jí se polemická kampaň r. 1896 skončila.

1897

Str. 173. — *Jan Neruda: Zpěvy páteční.* Námi tak označená *Verse I* vyšla v Literárních listech XVIII, str. 83—87, č. 5 (4. 1.) s bližším údajem o knize: S obrazy Viktora Olívy. Nakladatel: F. Topič. V Praze 1896. Stran 25; *Verse II* v Čase XI, str. 19—23, č. 2 (9. 1.) s údajem téměř stejně stylisovaným.

Str. 194. — *Karel Hlaváček: Pozdě k ránu.* Literární listy XVIII, str. 119—122, č. 7 (1. 2.). Za titulem údaj: Knihovny „Moderní revue" čís. 10. V Praze 1896. Str. 45. Sign.: *Bedřich Ptáčník.* — K otázce Hlaváčkovy mystifikace srov. polemický exkurs *J. Karáska*, namířený výslovně proti této kritice, v jeho doslovu k Hartlově edici Hlaváčkova díla 1930, sv. III, str. 110.

Str. 203. — *Eliška Krásnohorská: Rozpomínky.* V Literárních listech XVIII, str. 133—135, č. 8 (16. 2.) s bibliogr. údajem: Básně. Kabinetní knihovny sv. LXXXVII. Nakladatel: F. Šimáček. V Praze 1896. Stran 172. — Knižní znění v *Mladých zápasech* str. 239—245 je *„zcela málo retušované"*; vskutku jde o skoro přesný otisk. — Na str. 207, ř. 11 zdola: ponořená — upravuji z pův.: ponořen*ou*.

1 - Viz zde str. 82—89.

Str. 210. — *J. S. Machar: Boží bojovníci.* Literární listy XVIII, str. 136—138, č. 8 (16. 2.) uvádějí ještě knihu jako anonymní, jak skutečně po prvé vyšla, s bližší citací podtitulu a bibliogr. údajem: Vlastenecká historie z XV. století. Z rukopisu Vinohradského vydal prof. Dr. Č. Folklor, člen Akademie, majitel řádu sv. Anny atd. atd. Praha, roku 2215. Nákladem časopisu „Čas" na Kr. Vinohradech. S 25 ilustracemi J. Panušky. Stran 134. — *Mladé zápasy* str. 266—270 přinesly otisk s menšími stylovými retušemi a s těmito věcnými změnami: Na str. 210, ř. 3: *monotonní melodie* místo monotonní *metopy* (změna přejata do tohoto vydání); tamtéž ř. 8 zdola domnělý citát z Heina nahrazen takto:

Nicht so vieles Federlesen!
Laß mich immer nur herein:
Denn ich bin ein Mensch gewesen,
Und das heißt ein Kämpfer sein.

Tak se to čte v Goethově „Západovýchodním divaně". Pronáší tam ty věty básník k hurisce, která střeží bránu ráje a má jakési pochyby o duši básníkově, žádající si vstupu do něho. „Byl jsem člověk a to je tolik jako bojovník." A Machar mohl by to snad poněkud obměnit a říci: „Byl jsem básník a to je tolik jako bojovník. Nic není mu . . ."

Macharova satira vycházela nejprve na pokračování v *Rozhledech* V, 1896. K jejímu prvnímu knižnímu vydání 1897 se váže Šaldova recense. Od druhého, už neanonymního vydání z r. 1908 je opatřena předmluvou, v níž Machar konfrontuje současnou politickou skutečnost se svými pozoruhodně jasnozřivými obavami a varováním, které stály při zrodu básně. Odtud lze nejlíp dokreslit, co Šaldův referát jen naznačuje: „Groteska moje byla psána, když vedoucí strana mladočeská vyloučila dělnictvo z národa, právě to uvědomělé dělnictvo, jehož si měla vážiti jako mostu mezi lidem a národem, a když unavená krátkým oposičním postavením . . . prodala svou českou poctivost hr. Badenimu za čočovici jazykových nařízení." — Osobou editora Folklora a jeho poznámkami k básni Machar persifloval vědecké methody *Čeňka Zíbrta.*

Str. 215. — *Xaver Dvořák: Meditace Sigismund Bouška: Pietas.* Literární listy XVIII, str. 149—154 ,č. 9 (3. 3.) s bibliogr. údaji: Básně. V Praze 1896. V komisi Cyrilo-Metodějského knihkupectví. Stran 63. — V Praze a v Novém Jičíně 1847. Básnických obzorů katolických, vydávaných péčí katol. básníků českých č. IV. Stran 154. — Str. 221, ř. 16: Dvořákova sbírka *Stínem k úsvitu:* Šalda se tu původně odvolával na svůj referát o jeho sbírce *Sursum corda.* Nepochybně tu však jde o lapsus paměti, protože Sursum corda z r. 1894 posoudil v Rozhledech J. Karásek a v Liter. listech F. V. Krejčí. (Srov. také zde str. 469.)

Str. 230. — *Mladá hudební generace v Čechách.* Otištěno v *Die Zeit.* Wiener Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft, Wissenschaft und Kunst. Herausgeber: Professor Dr. J. Singer, Hermann Bahr und Dr. Heinrich Kanner. Bd. X, S. 154 až 156. (Nr. 127, Wien, den 6. März 1897.) České znění je překlad vydavatelův. Názvy Lošťákovy skladby a jejích oddílů jsou však autentické: jsou převzaty ze současných kritik v Českých listech.

Die Zeit byl list seriosní, dobře vedený a dobře informovaný o českých poměrech. Šaldovu účast vysvětlí vzpomínka J. S. Machara: „. . . navazovali jsme přátelské styky s německými literáty ve Vídni. Scházívali jsme se v kavárně, debatovali o smíru českoněmeckém, jak jsme my jej byli naznačili v provolání naší Moderny, konferovali jsme v redakci týdeníku Die Zeit, a že to nadarmo nebylo, dosvědčují fakta, že naši kritikové začali psát pro německé listy . . ." (Próza Láska k operetě ze Souboru belletrie 1888—1908.) Vedle Šaldy se v listě vyskytují jména F. V. Krejčího, V. Mrštíka a jiných. Jejich pozvání je zásluha hlavně H. Bahra, který se zvlášť sympaticky stavěl k otázce českoněmeckého smíru; účastnil se na př. ankety o tom v Rozhledech 1896. (O něm srov. ještě jubilejní medailon Krejčího tamtéž VI, 1897, str. 97 a n.)

L. Lošťák byl až do koncertu v Rudolfinu znám především jako básník. (Básně 1891, Tři noci u mrtvoly 1894, Píseň nadšená 1895.) Jako hudební skladatel se nemohl zatím projevit, leda svým poněkud příliš halasným bojem o možnost provést veřejně své skladby. (Viz na př. jeho Zaslána v Daliboru XVIII, 1896, str. 193—194 a 293.) To byl také hlavní důvod, proč organisoval hudební secesi, jejíž osud byl — vzdor vnějšímu úspěchu koncertu — velice neslavný; v celém hnutí totiž nebyla jediná vskutku výrazná umělecká osobnost, počítajíc v to i samého Lošťáka. Šalda sledoval boj se sympatiemi: cenil si Lošťáka jako básníka, který je neprávem podceňován (srov. Kritické projevy 1, str. 129) a v jeho úsilí cítil zřejmě obdobu svého vlastního boje proti starší generaci. V meritu věci se však zmýlil;[1] dal se svést programem hnutí a literární thematikou Lošťákovy skladby. Svůj omyl co do tvůrčí potence secesionistů patrně brzy poznal; tím se tuším také vysvětlí, že do hudebního dění kriticky nezasáhl po víc než deset let. Pokud pak jde o jeho názory, vyslovené v referátě, je třeba ještě dodat, že otevřený útok na Fibicha míří zastřeně zároveň na Ot. Hostinského. V obojím Šalda plně přejal stanovisko, které Lošťák nekompromisně a nezměněně zastával i nadále, jak se to jeví zvlášť výrazně v jeho Chromatickém hromobití (1. sešit s útokem proti Hostinskému, 2. s útokem proti Fibichovi, obojí z r. 1903).

Str. 236. — *Svatopluk Čech: Modlitby k Neznámému.* Literární listy XVIII, str. 201—203, č. 12 (16. 4.); podtitul: Nakladatel: F. Topič. V Praze 1896. Stran 119. Sign.: *Pavel Kunz.* Knižně v *Mladých zápasech* str. 259—265 s několika málo nepatrnými stylovými retušemi. Věcná změna je jediná: na str. 241, ř. 4 zdola doplňují MZ větu končící „. . . náladové sugestivnosti. *Je rozplizlý a mdlý.*"

Str. 242. — *S. K. Neumann: Apostroly hrdé a vášnivé.* Literární listy XVIII, str. 203—205, č. 12 (16. 4.) s bližším údajem: Básně. Ornamentace kreslil Kupidos [= S. K. Neumann. Knihovny] Moderní revue čís. 12. Praha MDCCCXCVI. Strany nečíslovány.

Str. 249. — *Antonín Sova: Vybouřené smutky.* V Literárních listech XVIII, str. 205—208, č. 12 (16. 4.) s bibliogr. údajem: Básně. S podobiznou autorovou od Karla Hlaváčka. Knihovny Moderní revue č. 14. Praha 1897. Strany nečíslovány. Sign.: *Pavel Kunz.* — Str. 251, ř. 1: *melodiích:* dosazuji místo pův. *metopách* analogicky podle Šaldovy retuše v Božích bojovnících (srov. zde str. 210 a 534); tamtéž ř. 10: *halsovskými akcenty:* upravuji z pův.: *b*alsovskými (?); str. 253, ř. 1 zdola: *tu* rozpálen*ou* upravuji z pův.: *ta* rozpálen*á.*

---

1 - Se svým úsudkem nebyl Šalda ostatně osamocen; srov. shodné referáty v Rozhledech VI, str. 177—179, sign. S (= velmi pravděpodobně F. Soukup, rovněž nehudebník!) a v Čase.

Str. 258. — *František Kvapil: Zpěvy knížecí.* Literární listy XVIII, str. 220—222 č. 13 (1. 5.). Bližší údaj o knize: Básně. Druhé vydání. Řada I a II. V Praze 1897. Nákladem J. Otty. Salonní bibliotéky číslo XCIX. Stran 195. — Sign.: *Jan Holas.*

Str. 268. — *F. X. Svoboda.* Literárně psychologická miniatura. Zlatá Praha XIV, str. 368—369, č. 31 (11. 6.). — Srov. zde str. 471—473.

Str. 272. — *Národní divadlo.* Pod tento název, jehož užila redakce Lit. listů počínajíc druhým příspěvkem, shrnujeme Šaldovy divadelní referáty z XVIII. ročníku časopisu. Jimi Šalda pokračuje ve svém soustavném referování o Národním divadle, jež zahájil v Rozhledech v dubnu 1893. Svou divadelní rubriku zde vedl až do sklonku r. 1895, kdy s ní po roztržce s Pelclem přešel na krátký čas do Naší doby a pak do Lit. listů. V r. 1896 si zde všímal divadla jen příležitostně, ale počátkem roku 1897 pro něho redakce otevřela pod záhlavím „Divadelní referát" novou samostatnou rubriku. První z příspěvků zde otištěných byl referát o hře:

F. X. Svoboda: Dědečku, dědečku! a bližší údaj: Veselohra o třech jednáních. Hrána na Národním divadle v Praze v lednu 1897. [Premiéra 19. 1. v režii Šubertově.] Literární listy XVIII, str. 168—172, č. 10 (16. 3.). — Str. 279, ř. 15 zdola: *Jaroš v České stráži* VIII, 1897, č. 4 (23. 1.) otiskl pod pseudonymem Asmodi feuilleton, nadepsaný titulem Svobodovy hry. Je to fingovaný dopis z nemocnice, kde autor leží v „deliriu enthusiasticu" nad Svobodovým úspěchem. Pak pokračuje tónem ironického pokání za nepříznivý soud o Svobodových hrách. Přivodil je Šalda, který „se svrchovaným bystrozrakem vyložil jeho čisté umění s nákladem mnoha učenosti a vypracované theorie ... Pan Šalda ... ušil výtečný frak, vrchol elegance a šel světu ukázat, jak výborně padne — na hrbatém."

Str. 281. — *Ivo conte Vojnović: Ekvinokce.* Drama o čtyřech jednáních. Z charvátského přeložil K. Kadlec. Provedeno v únoru [23.] 1897. [Rež. Šmaha.] — *Jan Ladecký: Dva světy.* Hra o pěti jednáních. Provedeno po prvé v březnu [8.] 1897. [Rež. Seifert.] — Souborný referát v Literárních listech XVIII, str. 223—225, č. 13 (1. 5.).

Str. 284. — *Julius Zeyer: Doña Sanča.* Tragedie ve čtyřech jednáních. [Premiéra 2. 4. 1897, rež. Šmaha.] — *Jaroslav Vrchlický: Marie Calderonová.* Drama o čtyřech jednáních. [Premiéra 14. 4. t. r., rež. Šubert.] — *Henrik Ibsen: John Gabriel Borkman.* [Premiéra 8. 5. t. r., rež. Seifert.] — *Jan Červenka: Opuštěný.* Veselohra o třech jednáních. [Premiéra 30. 5. t. r., rež. Šubert.] — Souhrnný referát v Literárních listech XVIII, str. 287—289, č. 17 (4. 7.) a str. 299—303, č. 18 (16. 7.). — Na str. 293, ř. 5 upraven z pův. nejasného: ... *vnějších překážek, tolik jich* ... ; na str. 296, ř. 15: za *slečny Tyny* vypuštěn zkomolený passus: *na venku, v rodišti a domově nešťastného opuštěného i svém působišti.*

Str. 297. — *Abel: Hřích.* Hra o třech jednáních. Hráno v Národním divadle v září [1.] 1897. Vystavil režisér p. Edm. Chvalovský. Referát v Literárních listech XVIII, str. 384—385, č. 23 (1. 10.). — *Abel* je pseudonym *Václava Šolce,* nar. 1862 v Pohoří, zemř. 9. 2. 1931. Působil jako profesor v Praze na Smetance. (Sdělení nár. umělce Jar. Kvapila.) Jeho hra se dostala na jeviště po zásahu censury, která si vynutila změnu poslední scény. Knižně vyšla u Šimáčka 1897.

Str. 301. — *Jaroslav Kvapil: Princezna Pampeliška.* Pohádka o třech aktech. Vystavil režisér p. J. Seifert. Hudbu složil Josef B. Foerster. Hráno v říjnu [2.] 1897. Referát v Literárních listech XIX, str. 34—36, č. 2 (18. 11.). — Do *Mladých zápasů* str. 283—289 pojat text „*poněkud retušovaný*". Věcně doplněn jenom na jednom místě na str. 306, ř. 2: ... fysická alegorie. *Má jakousi skromničkou krásu nebo lépe: půvab.* — Na str. 304, ř. 15 zdola: ideové *zklenutí* opravuji z pův.: *sklesnutí* podle str. 353, ř. 9. — Na str. 306, ř. 14: *autorova konfese:* viz. *J. Kvapil,* Několik autorských poznámek místo referátu, Zlatá Praha XIV, 1897, str. 586. Kvapil tu reaguje na kritické hlasy o své hře a konstatuje především, že Pampeliška byla zadána Nár. divadlu měsíc před premiérou Hauptmannova Potopeného zvonu. Je dále nemístné srovnávat ji s Fuldovou satirou Talisman; ani Rosmerovy Königskinder Kvapil nečetl. Pampeliška se spíš inspirovala českými národními pohádkami, než aby vycházela z vlivů zahraničních. Je výrazem Kvapilova temperamentu „tato pohádka o tragice pouhé tělesné síly, v jejíchž loktech vadne a hyne květ vzdálených zahrad exotických". V koncepci pohádky byl prý Kvapil nejblíž Alšovi. Inspirační nezávislost, Kvapilem zde prohlašovaná, stala se pak předmětem Šaldovy polemiky s ním v r. 1898. Viz o tom Kritické projevy 4.

Str. 307. — *Jaroslav Vrchlický: Láska a smrt.* Tragedie o 5 jednáních. Vystavil režisér p. Edm. Chvalovský. Hrána v listopadu 1897. Referát[1] v Literárních listech XIX, str. 69—71, č. 4 (16. 12.), sign. *F. X. Šalda.*

Str. 312. — *Moderní drama německé.* Literární listy XVIII, str. 259—262, č. 16 (16. 6.), 279—282, č. 17 (4. 7.), 295—296, č. 18 (16. 7.), 317—320, č. 19 a 20 (16. 8.), 343—345, č. 21 (1. 9.) a 393—398, č. 24 (16. 10.). — Knižně v *Juveniliích* str. 222—264 beze změn, ale se zmatenými poznámkami.

Str. 312 poznámka: *Intimní volné jeviště* bylo obdoba pařížského Théâtre libre a podobných scén berlínské a mnichovské. Bylo určeno pro současnou pokrokovou dramatickou tvorbu, která se netěšila přízni na oficiální scéně Nár. divadla. První snahy o ně se datují u nás už r. 1892,[2] ale k otevření došlo až r. 1896, a to 6. 3. premiérou Lotharovy komedie „Rytíř smrt a ďábel" po úvodním slově, jež přednesl Jiří Karásek. (Jeho proslov, vypracovaný společně s Arn. Procházkou, je otištěn v Lit. listech XVII, 1896, str. 162 a n.) *Šaldova* přednáška byla součástí celého cyklu, v němž předcházela přednáška *F. V. Krejčího* o Ibsenovi (vydána v Kritické knihovně Rozhledů) a následovaly *Kamprova* o německé Moderně, *Bouškova* o Maeterlickovi, *Karáskova* o francouzských symbolistech a *Kamínkova* o reformních pokusech moderního jeviště (otištěna v Rozhledech VI, 1897). — *Str. 315,* ř. 10 zdola: titul Tolstého hry uvádím v podobě, která je běžná, místo Šaldova *Vlasť* tmy. — *Str. 332,* ř. 9 zdola: *kmotrovství:* dosazuji podle *Juv.* místo pův. kmotřenectví.

Str. 357. — *Pohled na novou českou literaturu.* Hrvatska Misao 1897, č. 7 a 8. Knižně v české versi v *Juveniliích* str. 265—273; zde si Šalda ocitoval úryvky ze souhlasného referátu Času XI, str. 468 o své studii. Text z *Juv.* převzat sem vydavatelem beze změn, až na jednu: na str. *362,* ř. 13: *jeho* místo pův. *jako.*

---

1 - V *Pistoriově* bibliografii nezachycen.

2 - Srov. o tom stať A. Procházky v Lit. listech XIII, 1892, str. 137 a n. a dále Rozhledy V, str. 256—257 a 392 a n.

Str. 366. — *Vilém Mrštík: Pohádka máje.* Otištěno v Literárních listech XVIII, str. 304—306, č. 18 (16. 7.). Bližší údaj o knize zněl: Román. S uměleckou výzdobou Zdenky Braunerové. Nakladatel: J. Otto. V Praze 1897. Str. 506. Sign. *Pavel Kunz.* — S tímto referátem srov. Šaldovy starší příležitostné soudy o Pohádce máje, vložené do jeho referátů na př. o Raisových Horských kořenech nebo Hladíkově knize Z lepší společnosti (Kritické projevy 1, str. 163 a 288). Z rozporu v hodnocení, jenž se tu projevuje, vyšel *J. Karásek* ve svých polemikách r. 1900, když mu dokazoval dvojaký kritický charakter. — V poznámce pod čarou na str. 366 má být správně: *str. 497—498.*

Str. 371. — *Jaroslav Vrchlický: Nové studie a podobizny.* Literární listy XVIII, str. 328—332, č. 19 a 20 (16. 8.) s bibliogr. údajem: Nakladatel: F. Šimáček. V Praze 1897. Stran 256. Sign.: *Quidam.* — *Str. 381,* ř. 9: *parodie Vrchlického:* srov. o nich naši poznámku k referátu o Posledních sonetech samotáře zde na str. 527.

Str. 382. — *Maurice Maeterlinck: Aglavena a Selysetta.* V Literárních listech XVIII, str. 348—351, č. 21 (1. 9.), s podtitulem: Autorisovaný překlad Marie Kalašovy. Vzdělávací bibliotéky čís. 36. V Praze [1897]. Stran 93. Sign.: *F. X. Š.*[1]

Str. 390. — *Jan Voborník: O poesii Julia Zeyera.* Literární listy XVIII, str. 366—370, č. 22 (16. 9.). Bližší údaj o recensované práci zněl: Kritická studie. V Litomyšli 1897. Nákladem vlastním. Stran 32. — Knižně vyšlo v *Mladých zápasech* str. 271—282 se stylovými retušemi, které zabírají tentokrát dost hluboko. Podle otisku v MZ interpolován text na dvou místech označených hranatými závorkami. Z věcných změn zasluhují zmínky tyto: Na str. 398, ř. 10 zdola passus o prerafaelitech doplněn: *praerafaelité Millais, Holman Hunt, D. G. Rossetti vystupují na konci let čtyřicátých tohoto století a budí brzy nejvášnivější diskuse, odmítání i nadšení, a šíří záhy vliv neobyčejně mocný. Holman Hunt na př. vystavuje r. 1851 obraz „Dva šlechtici veronští" a estetik John Ruskin hájí ho proti nespravedlivým a nevěcným útokům výtvarnického kritika v „Times" — to již byla tehdy umělecká aféra v plném smyslu.* — Na str. 399, ř. 5: zmínka o Gautierovi zní takto: Voborník vůbec neví; *také „Dobrodružství Madrány" je bez Gautiera nemyslitelné.* — Na str. 399, ř. 13 konečně Arbes charakterisován: kalkulátor *z rodu Poeova.*

Str. 401. — *Fedor Michajlovič Dostojevský: Dvojník — Nétička Nezvánova — Malinký hrdina.* Literární listy XVIII, str. 386—388, č. 23 (1. 10.) s bližšími údaji o knihách: Petrohradské poema — Úryvky ze vzpomínek — Z neznámých memoirů. Ruské knih. svazek XXV. Nakladatel J. Otto. V Praze 1897. Stran 405.

Str. 406. — *Viktor Dyk: A porta inferi.* V Literárních listech XVIII, str. 410—411, č. 24 (26. 10.). Bibliogr. údaj: Básně 1895 až 1897. V Praze 1897. Nákladem Grosmana a Svobody. Stran 62.

Str. 411. — *Ivan Sergějevič Turgeněv: Novina — Asja.* Literární listy XVIII, str. 411—414, č. 24 (16. 10.). Za titulem bližší údaje: Román (1876) — Novela (1857). Spisů jeho sv. 6. (Ruské knihovny XXVI.) Praha 1897. J. Otto, nakl. Stran 337.

1 - V *Pistoriově* bibliografii nezachyceno.

Str. 419. — Renesance — čeho? Literární listy XIX, str. 1—2, č. 1 (5. 11. 1897), 93—95, č. 6 (16. 1. 1898) a 109—111, č. 7 (1. 2.). Knižně v *Juveniliích* str. 279—293, prakticky bez změn a retuší, až na tyto dva případy: na str. 425, ř. 6 zdola *utopen* místo *podán* (změna zde respektována) a na str. 428, ř. 9 místo *malebnou barvu* mají *Juv.* t. j. *determinovanost scény.*

Str. 433. — *Otokar Březina: Větry od Pólů.* V Literárních listech XIX, str. 7—9 č. 1 (5. 11.) s bližším údajem o knize: Básně. Praha 1897. Nákladem Moderní revue. Ornamentace od Karla Hlaváčka. Stran 42. — Na str. 433, ř. 8: zůstala . . . zbyl*a* upravuji z pův. zůstaly . . . zbyl*y.*

Str. 439. — *Růžena Svobodová: Ztroskotáno — Povídky — Přetížený klas.* Literární listy XIX, str. 10—12, č. 1 (5. 11.). Bližší údaje o knihách byly tyto: (Psáno r. 1892.) V Praze 1897. Nákladem F. Šimáčka. Stran 263. — (Psány 1891—1895.) V Praze 1896. Nákladem „Libuše". Stran 141. — (Psán 1894.) V Praze 1896. Nákladem F. Šimáčka. Stran 60. — V *Mladých zápasech* str. 294—301 otištěn *„text retušovaný".* Retuše nejsou nijak zásadní povahy: převážně obsahují víc citátových dokladů pro argumentaci. Věcně doplněn jenom konec odstavce na str. 442, ř. 9: *na př. Gramovi z Garborgových „Umdlených duší".* — Ref. o knize Na písčité půdě, o němž se Šalda zmiňuje v prvním odstavci, napsal do Lit. listů XVI, 1895, str. 293 a n. *A*[rnošt Procházk]*a.*

Str. 446. — *Josef Merhaut: Černá pole.* V Literárních listech XIX, str. 30—31, č. 2 (18. 11.) s podtitulem: Brněnské obrazy. Ottovy Laciné knihovny číslo 153. Nakladatel: J. Otto. V Praze 1897. Str. 375. — Knižně v *Mladých zápasech* str. 312—313 *„text poněkud retušovaný a doplněný";* nic ze změn a doplňků se netýká věcné stránky.

Str. 449. — *K. V. Rais: Pantáta Bezoušek.* Literární listy XIX, str. 31—34, č. 2 (18. 11.). Recensovaná kniha byla blíž označena: O jeho radostech i starostech vypravuje . . . V Praze 1897. Nákladem F. Šimáčka. Stran 335. — Text přejat do *Mladých zápasů* str. 348—354 v podobě *„retušované a zkrácené".* Podle tohoto znění zde interpolována zkomolená místa. Po věcné stránce doplňují MZ na str. 451, ř. 5 zdola výčet německých spisovatelů o *Immermanna* a škrtají celý poslední odstavec recense.

Str. 456. — *Julius Zeyer: Dům u Tonoucí hvězdy.* Literární listy XIX, str. 50—52, č. 3 (1. 12.) s bibliogr. údajem: Z pamětí neznámého. Nakladatel: F. Šimáček. V Praze 1897. Stran 170. — V *Mladých zápasech* str. 283—289 otištěno *„poněkud zkrácené a upravené".* Z důležitějších úprav, které postihují věcnou stránku, zaznamenávám: Na str. 460, ř. 2 konec odstavce doplněn: *„štěstí v zločinu" jmenuje se jedna z „Ďábelských" Barbeye d'Aurevilly. Tato povídka Zeyerova mohla by vindikovat pro sebe tento název větším právem, právem hlubšího sestupu do metafysiky zla.* Na str. 461, ř. 10 hodnotící passus přestylisován: *Ale i tak zůstala tato práce pě Zeyerova povídkou nevšední a příběhem víc než samoúčelně uměleckým: psychologickým veledílem.*

Str. 462. — *Renesanční sen.* Nový kult I, str. 43—48, č. 3 (prosinec) pod záhlavím: *Dvě meditace.* Přes oznámení redakce v tomto i dalším čísle však pokračování už nevyšlo. — Ke knižnímu otisku v *Juveniliích* str. 274—278 připojil Šalda poznámku: *Bylo tištěno jako první kapitola „Dvou meditací", avšak druhá napsána nebyla. Tato stať celým svým rázem náleží do „Bojův o zítřek"; nebyla-li do nich pojata, stalo se tak jen z důvodů vnějších.* — Příčinu, proč Šalda nenapsal pokračování, pokouší se osvětlit *K. Sezima* (Z mého života II, 1946, str. 61). Podle jeho nezcela zřetelné nápovědi, která se dovolává přímo Šaldova sdělení, to bylo vlivem R. Svobodové.

Str. 467. — *Pro memoria.* Čas XI, 1897, str. 31, č. 2 (9. 1.). Pozadí tohoto Šaldova prohlášení se plně shoduje s důvody, jež sám uvádí pro svou spolupráci v Čase. Mimoto není ani tak deklarací úmyslu jako spíš konstatováním skutečnosti, jak se vyvinula za bojů o caritní pojetí kritiky, za nichž mu Herben nejen poskytl tribunu, ale sám mu stál po boku. (Srov. zde str. 527—533.)

Str. 468. — *Protest mladé inteligence.* Česká stráž VIII, str. 2—4, č. 12 (20.3.). Jde zřejmě o záznam hlavních bodů projevu, s nímž Šalda vystoupil na schůzi mladé inteligence 14. 3. 1897 v síni Typografické besedy ve Smečkách. Schůze se konala za nejprudší předvolební kampaně a takřka v předvečer užší pražské volby do páté kurie. Měla být podle slov předsedajícího Herbena důrazným protestem proti nedůstojné kampani, kterou vedli mladočeši proti sociální demokracii a vyzněla skutečně jednoznačně v ten smysl, že si spravedlnost žádá, aby pátá kurie patřila dělnictvu.

Projevy J. M. Polanského, Jiřího Paka (red. Ruchu), dr Miláčka, dr B. Honzáka, Šaldův, F. V. Krejčího (za Rozhledy), Al. Hajna (red. Lidu) a typografa Fr. Čermáka (mimo ně promluvili ještě dr E. Koerner, J. Laichter (Naše doba), Fr. Soukup a Fr. Tomášek) byly vytištěny jako leták a rozhazovány mezi pražské voliče 16. 3. k zmíněné užší volbě mezi mladočechem Březnovským a dělnickým kandidátem Dědicem. Leták se zprávou o schůzi byl pak přetištěn v České stráži na uved. místě.

Str. 469. — *Zaslánem* (Literární listy XVIII, str. 310, č. 18 z 16. 7.) zasáhl Šalda do sporu, v němž se vynořilo jeho jméno bez jeho vědomí a přičinění, ale v němž nicméně doznívaly polemiky vyvolané Třebického Kronikou r. 1896. Věc začala tím, že *Rozhledy* 1897, str. 567 a n. adresovaly *S. Bouškovi* výtku za to, že je při přednášce o současném básnictví obvinil z reklamního manévru. Napřed prý otiskly manifest Moderny a pak změnily posici v boji starých s mladými. Bouška nemá co vytýkat, protože má sám neujasněný poměr k Vrchlickému a stejně nerozhodný je jeho orgán Nový život.

Ve své odpovědi (Nový život II, str. 107 a n.), určené Pelclovi, *Bouška* obvinění celkem popřel; připustil jenom, že Rozhledům vytkl neurčitost směru a svůj úsudek o nich doložil souhlasným názorem blíže nejmenovaných pražských spisovatelů, kteří s ním v době sporů o caritu o věci mluvili. Probíraje svůj vztah k Vrchlickému, zmiňuje se Bouška o Šaldovi. Vzpomíná, co mu o něm řekl Březina: „Miluji p. Šaldu, ale je to podivný muž: ať miluje nebo nenávidí, vždy v jeho objetí praskají kosti." Kdo Šaldu sledoval, ví, že se měnil, ale jen k svému prospěchu. Jeho úsudek o Vrchlickém není definitivní.

S Bouškovým vysvětlením se však Rozhledy nespokojily. Na str. 716 a n. ho především *Pelcl* doklady z dopisů, jež mu zaslali účastníci Bouškovy přednášky, usvědčil z inkriminovaných výroků. Pak navázal *F. V. Krejčí:* prohlašuje svou solidaritu s Pelclem, třebaže ho Bouška z aféry vypouští patrně proto, že se ještě před nedávnem ucházel o Krejčího sympatie pro sebe a celou Katolickou modernu. Bouška si vzhledem k Rozhledům neprávem osobuje stanovisko Machara, Šaldy a Sovy, protože sám nešel s Modernou a jeho orgán měl pro její členy jenom název „buldoci".

Nicméně *Bouška* nezmlkl ani po těchto argumentech. Ve své odpovědi *Více světla* (Nový život II, str. 134 a n.) především znevážil Pelclem uváděná svědectví a pak doložil svůj soud o Rozhledech obsáhlým citátem z Šaldova dopisu. Úryvek zní takto:

„Celá affaira [t. j. rozbití Moderny] působí na mne vůbec zkličujícím dojmem. Hrozím se až té nemyslivosti, té duševní pustoty a povrchnosti a to i lidí, jež člověk pokládal za moderní. Já Krejčího znal a vždycky jsem věděl, jak je povrchní, jak píše o věcech, jež nezná (z liter. kritiky správné doklady podala nedávno Moder. Revue) — ale tak nefilosoficky, tak dětinsky nazírat základy kritiky a ethiky jako on — ne, to bych nevěřil! To je vyložený Zákrejs nebo Schulz nebo kterýkoli jiný starovlastenec. Krásně a charakteristicky vyslovil dojem, který i já cítím, prof. Masaryk; řekl mně: — ‚Vidíte, mně je hnusno; já těm lidem přece trochu věřil, omlouval je, myslil, že z nich snad něco, něco maličko bude; tak až nerozumně a citově jsem se mazlil s těmi pokrokáři — ale teď? Nad tím žasnu. To mi jde až tak přes hlavu. Já mám dojem, jako bych se přepil ne vína, ale *syrovátky!* Znáte to? — A ta mravní stránka! Lidé, kteří podepíší před šesti měsíci program Moderny, kde je první artikl *bezohlednosť* v kritice, *samoúčelnosť* její (žádná t. zv. objektivnosť, t. zv. spravedlnosť etc. — samé fikce a illuse — Krejčí nota bene na tento artikl, jejž *já* stylisoval, napsal dvacetistránkovou variaci do Lit. listů 1. číslo et sq. „Mladá kritika", kde rozšlapává jen, co já řekl ve dvou větách) — titíž lidé se dnes sentimentálně tváří a volají lišácky — melancholicky „caritas".

Proč?

Změnily se poměry nějak? Provedly se za těch šest měsíců nějaké gladiátorské zápasy? Ale ne — to je všecko jen politika. Páni poznali, že zašli příliš „na levo", tak „na levo", *že nelze udělat kariéru v naší společnosti, dostat ani z Akademie ani odjinud subvenci etc.* A proto: caritas! Proto zpět „na pravo"! Proto odstřelit svou „levici" — několik lidí, které pokládají ostatní za radikály. Krásná *caritas*, která je *zbraní* proti včerejším přátelům! Takový *circulus vitiosus.*"

Na závěr článku pak ještě otiskuje Bouška Krejčího dopis, kde Krejčí vysvětluje své stanovisko ke Kat. moderně, a vrací mu výtku, jíž Krejčí zakončil svůj poslední útok: ani on nemá dnes nic společného se Šaldou, Sovou a Macharem, ani on se k nim nesmí hlásit.

Nato v Rozhledech str. 861 a n. znovu odpověděl *Krejčí.* Úvodem otiskl dopis V. Černého, který byl tehdy přítomen Bouškově přednášce. Černý Bouškovi vytýká, že se nyní zaštiťuje Šaldou, ačkoli ho dřív líčíval jako člověka fysicky abnormálního; dnes se v poměru k němu změnil vlivem V. Mrštíka a navázal s ním spojení, než vydal svou sbírku Pietas. Pak pokračoval Krejčí sám; vyvracel domnělý rozpor mezi svým dopisem Bouškovi a referátem o jeho sbírce. Šaldou se odmítl zabývat, protože ho „p. Bouška, když už neví kudy kam, nastrkuje jako tělesného dodavatele svých klepů".

Teprve nyní se rozhodl k zásahu *Šalda*. Učinil tak svým *Zaslánem*.[1] Jeho vysvětlení napadl *Krejčí* v Rozhledech str. 1007. Šalda prý přiznává omyl, ale jeho tvrzení nepřestává být klepem. Mluvě o Rozhledech neumí rozeznat mezi směrem a mezi obsahem a rázem listu. Ačkoli se obsah a ráz změnil, směr prý zůstává stále týž. Dále vytýká Šaldovi jeho článek ve Zlaté Praze, jeho ústupek „Schulzům a Zákrejsům" atd. Další Krejčího tvrzení ani to, co k nim připojil *Pelcl*, netřeba reprodukovat, protože se dobře vyrozumívají z toho, jak je Šalda bod po bodu vyvrací ve své odpovědi, otištěné zde na

str. 471. Je to jeho *Poslední slovo pp. F. V. Krejčímu a J. Pelclovi.* Vyšlo v Literárních listech XVIII, str. 372—374, č. 22 (16. 9.).

Str. 477. — *Fr. Herites: Návštěvy.* V Literárních listech XVIII, str. 87—88, č.5 (4. 1.) s podtitulem: Salonní bibliotéky číslo XCVI. V Praze [1897]. Nákladem J. Otty. Stran 145. Sign.: *B. Ptáčník.*

Str. 479. — *Edmond a Jules de Goncourt: Sestra Filomena.* Literární listy XVIII, str. 91—92, č. 5 (4. 1.) s údajem o knize: Přeložil J. J. Benešovský-Veselý. Ottovy Laciné knihovny národní čís. 145. Nakladatel J. Otto. V Praze 1896. Stran 212.

Str. 481. — *Jaroslav Kvapil: Memento.* Literární listy XVIII, str. 104—105 č. 6 (20. 1.). Bližší údaj o knize: Lyrická trilogie s prologem. Nakladatel: Jos. R Vilímek. V Praze 1896. Stran 62. Sign.: *Quidam.*

Str. 484. — *I. S. Turgeněv: Dým a různé povídky.* V Literárních listech XVIII, str. 105—106, č. 6 (20. 1.). Za titulem údaj o knize: Spisů jeho sv. 5. Ruské knihovny č. XXIV. Nakladatel: J. Otto. V Praze 1896. Stran 354. Sign. *F. X. Š.*[2]

Str. 486. — *Vilém Bitnar: Biblické rapsodie.* Literární listy XVIII, str. 123—124 č. 7 (1. 2.) s podtitulem: Básnických obzorů katolických číslo III. V Praze 1896 Nákladem vlastním. Stran 56.

Str. 488. — *Jonáš Lie: Nioba naší doby.* V Literárních listech XVIII, str. 140 až 141, č. 8 (16. 2.). Bibliogr. údaj o knize: Román. Z norského přel. V[áclav] P[etrů]. Ottovy Laciné knihovny národní čís. 143. [V Praze 1896.] Stran 284. Sign. *Quidam.*

Str. 490. — *K. Švanda ze Semčic: Bizarní povídky.* Literární listy XVIII, str. 172—173, č. 10 (16. 3.). Údaj o knize zněl: Ilustroval Artuš Scheiner. Praha 1897. Nákladem Jar. Pospíšila. Stran 313. Sign. *Quidam.*

Str. 493. — *Marcel Prévost: Julinčiny vdavky.* Literární listy XVIII, str. 208, č. 12 (16. 4.) s podtitulem: Přel. Fr. S. Procházka. Nakladatel: J. R. Vilímek. [1897.] Stran 95. Sign. *Quidam.*

---

1 - Pokud jde o interpolovaný titul Dvořákovy sbírky, viz zde str. 534.
2 - V *Pistoriově* bibliografii nezachyceno.

Str. 494. — *Adolf Heyduk: Nové cigánské melodie.* — *Jos. V. Sládek: V zimním slunci.* Referát otištěn v Lit. listech XVIII, str. 225—226, č. 13 (1. 5.) a knihy byly blíže určeny: Spisů Adolfa Heyduka I. Nákladem J. Otty. Praha 1897. Stran 111. — Básně. Salonní bibliotéky č. XCVIII. Praha 1897. Nakladatel J. Otto. Stran 147. Sign. *Pavel Kunz.*

Str. 497. — *Al. a V. Mrštíkové: Bavlnkovy ženy a jiné povídky.* Literární listy XVIII, str. 267, č. 16 (16. 6.) s podtitulem: Ottovy Laciné knihovny číslo 150. Nakladatel: J. Otto. V Praze 1897. Stran 323. Sign. *Pavel Kunz.*

Str. 499. — *H. Uden: Sestupem.* V Literárních listech XVIII, str. 270—271, č. 16, (16. 6.). Titul zde za pseudonymem uváděl autorovo vlastní jméno *Dr Jaroslav Hruška* a bibliogr. údaj o knize zněl: Sonety. Nakladatel: J. R. Vilímek. V Praze 1897. Stran 132. Sign. *Quidam.*

Str. 501. — *Jan Rokyta: Když se připozdívá.* Literární listy XVIII, str. 272, č. 16 (16. 6.) s bližším údajem o knize: Básně. Nakladatel: Frant. Topič. V Praze 1896. Stran 76. Sign. *P. K.*

Str. 502. — *Dr F. X. Jiřík: Obraz.* Literární listy XVIII, str. 272—273, č. 16 (16. 6.). Podtitul: Dílo umělecké a technické. S 13 ilustracemi. Knihovny Rozhledů č. VIII. V Praze 1897. Str. 67. Sign. *Quidam.*

Str. 503. — *Fr. Sekanina: Za nocí chmurných i světlých.* — *Karel Babánek: Vytržené listy.* V Literárních listech XVIII, str. 286—287, č. 17 (4. 7.) s bibliogr. údaji o recensovaných sbírkách: Básně. (1894—1896.) V Praze [1896]. Nákladem Fr. Stacha. Stran 77. — Básně. V Praze 1896. Nákladem spisovatelovým. Stran 58. Sign. *Š.*[1]

Str. 505. — *Nové svazky Sborníku světové poesie.* Pod tento název shrnuty vydavatelem tři souhrnné Šaldovy referáty. *První* z nich, otištěný v Literárních listech XVIII, str. 303—304, č. 18 (16. 7.), zahrnul tyto svazky: [Petar] *Petrovič Njegoš: Horský věnec.* Přeložil J. Hudec. Ve Sborníku světové poesie, vydávaném Českou akademií. Nakladatel: J. Otto. V Praze 1896. — *Thomas Moore: Lalla Rookh.* Část prvá i druhá. Přeložil Dr František Krsek. Tamže. — *Arany János: Budova smrt.* Epická báseň. Přeložili Fr. Brábek a Jaroslav Vrchlický. Tamže. Str. 160. — *Sofokles: Elektra.* Tragedie. Přeložil Josef Král. Tamže. Str. 95. — *Adam Asnyk: Kiejstut.* Tragedie v pěti jednáních. Autorisovaný překlad Františka Vondráčka. Tamže. Str. 117.

Druhý, otištěný tamtéž, str. 333—334, č. 19 a 20 (16. 8.), pojednal o knize: *Samuel Taylor Coleridge: Skládání o starém námořníku.* — *Christabel.* — *Kublaj Chán.* Přeložil J. V. Sládek. Sborníku . . . číslo 52. Nakladatel: J. Otto. V Praze 1897. Stran 74.

Třetí tamtéž, roč. XIX, str. 52—53, č. 3 (1. 12.) recensoval tyto svazky: *Ludvík Uhland: Romance a balady.* Přel. Ladislav Arietto. Sborníku . . . sv. 53. Nakladatel:

---

1 - V *Pistoriově* bibliografii nezachyceno.

J. Otto. Stran 143. — *William Shakespeare: Julius Caesar.* Tragedie v pěti jednáních. Přel. J. V. Sládek. Tamže sv. 54. Stran 128. — *Marie Konopnická: Výbor poesie.* Autor. překlad Fr. J. Pavlišty. Díl I. Tamže sv. 55. Stran 77. Vesměs sign. *Quidam.*

Str. 511. — *Václav Kosmák: Nové obrázky z kukátka.* Literární listy XVIII, str. 306—307, č. 18 (16. 7.) s podtitulem: Díl II. Nakladatel: E. Šolc. V Telči 1897. Stran 325. Sign. *J. H.*

Str. 513. — *Frant. B. Švejda: Rozstřiklé barvy.* Literární listy XVIII, str. 332—333, č. 19—20 (16. 8.). Za titulem bibliogr. údaj: Básně (1896). Nákladem časopisu „Salon odmítnutých". Knihovny téhož listu č. 1. V Praze 1897. Strany nečíslovány. Sign. *P. K.*

Str. 515. — *H. Uden: San Remo.* V Literárních listech XVIII, str. 334, č. 19—20 (16. 8.) s bližším údajem o knize: Sonety. Nakladatel: Jos. R. Vilímek. V Praze 1897. Stran 155. Sign. *Quidam.*

Str. 516. — *Adolf Heyduk: Ptačí motivy.* — *Sekerník.* Literární listy XVIII, str. 383—384, č. 23 (1. 10.). Knihy byly blíže popsány: Spisů Heydukových díl II. Sešit 4—11. V Praze. Nakladatel: J. Otto. Str. 248. — Kresba z Povltaví. Spisů díl III. Sešit 12—14. Str. 88. Sign. *P. K.*

Str. 518. — *Josef Marek: Přítěž.* V Literárních listech XVIII, str. 385—386, č. 23 (1. 10.) s bližším údajem: Drama ve třech dějstvích. Nákladem vlastním 1897. V komisi knihkupce R. Prombergera v Olomouci. Stran 86. Sign. *Quidam.*

Str. 519. — *Josef Jan Svátek: Kytice paprsků.* Literární listy XIX, str. 54—55, č. 3 (1. 12.). Podtitul: Nakladatelé Bursík a Kohout. V Praze 1897. Str. 90. Sign. *P. K.* — Na str. 519, ř. 8 zdola: *říci* dosazuji místo pův. *žít.*

Str. 521. — *Básnické spisy Karla Havlíčka.* Literární listy XIX, str. 68—69, č. 4 (16. 12.) s bibliogr. údajem: Pořádal Ladislav Quis. V Praze 1898. Nákladem Fr. Šimáčka. Stran LXXXII + 188. Sign. *Quidam.*

Karel Dvořák